SPECIALIZAREA — CERINȚĂ FUNDAMENTALĂ A MUZEOGRAFIEI ROMÂNEȘTI

ȘTEFAN BURDA

A privi muzeul românesc în contextul revoluției științifice și tehnice contemporane, al « exploziei » informaticii, ca pe unul din factorii esențiali care participă la adîncirea cunoașterii, la educarea maselor, la păstrarea și valorificarea patrimoniului de bunuri materiale și spirituale create de poporul nostru de-a lungul mileniilor, și mai ales depistarea coordonatelor pe care acesta ar trebui să se dezvolte în viitor, sînt probleme nu lipsite de riscuri dar care, oricum, socotim că trebuie abordate.

O dată cu dezvoltarea generală a societății, cu dinamica transformărilor implicată de aceasta, s-a schimbat și concepția noastră despre muzeu, ca și despre structura interioară a acestuia, bazele teoretice care călăuzesc alcătuirea sa.

Muzeele au început să existe ca simple colecții, mai mult sau mai puțin organizate, mai mult sau mai puțin reprezentative, și au evoluat continuu spre formele închegate și superioare de azi, bazate pe criterii riguros științifice.

Fenomenul ni se pare firesc, deoarece este de la sine înțeles că numai experiența practică, acumulată în timp, poate duce la generalizarea și elaborarea de principii teoretice care să călăuzească activitatea ulterioară. Ținem însă să precizăm că această constatare se referă numai la acele țări unde muzeistica își are tradițiile sale proprii, nu și la actualele instituții de gen, apărute în special începînd din deceniul al treilea al secolului nostru și care, tot la fel de firesc, au preluat din experiența primelor, create cu aproape două veacuri în urmă.

Dacă la început muzeele au fost creații ale unor persoane sau grupuri de persoane, nu neapărat specializate, dar dornice de a face cunoscute rezultatele preocupărilor lor, cu timpul, aceste instituții, devenite puternice focare de cultură și educație, au ajuns ele însele și centre de formare a cadrelor de specialitate necesare.

Nevoia specialiștilor și a specializării s-a accentuat pe măsura creșterii patrimoniului muzeal și a rolului muzeelor în mișcarea culturală dintr-o țară sau alta. Cu atît mai evidentă este această necesitate în zilele noastre, în toată lumea, iar în țara noastră cu deosebire [1].

Într-adevăr, trăim într-o epocă în care pe plan general-social se constată o adîncire a procesului de specializare, fenomen ce presupune, înainte de toate, individualizarea preocupărilor pe probleme din ce în ce mai restrîns determinate ca profil. Aceasta nu presupune și izolarea specialistului în procesul muncii ci, dimpotrivă, creșterea, în aceeași proporție, a gradului de interdependență dintre indivizi, dintre diferitele domenii ale activității umane. Cel dornic să stăpînească

[1] Pentru muzeologia românească, fenomenul se explică prin faptul că la noi în țară nu a existat decît disparat preocuparea de a se forma specialiști de muzeu, de cele mai multe ori aceștia formîndu-se în activitatea practică desfășurată pe lîngă diferite muzee.

▶

https://biblioteca-digitala.ro

în mod absolut un anumit fenomen, un anumit domeniu al ştiinţei, trebuie să cunoască, în acelaşi timp, toate celelalte domenii care vin în atingere cu sfera sa de preocupări.

Necesitatea creării unor astfel de specialişti este determinată, în definitiv, de nevoia omenirii de a prospera şi progresa, de a ţine pasul cu actuala revoluţie ştiinţifică şi tehnică, cu toate implicaţiile sale.

Aceste probleme se pun cu aceeaşi stringenţă şi pentru munca din instituţiile muzeale, pentru activitatea teoretică legată de acestea. A le minimaliza, sau a le nesocoti, ar însemna să lăsăm muzeul în afara procesului general de perfecţionare, să-l izolăm într-o arie de preocupări ce a fost de mult depăşită.

Înainte de toate, muzeul este o instituţie nu numai de acumulare, de conservare şi păstrare a unor valori materiale şi spirituale, nu este numai un depozitar al acestora, ci o instituţie de cercetare ştiinţifică, de educaţie şi instrucţie, chemată, înainte de orice, să-şi aducă aportul său specific la adîncirea cunoaşterii naturii şi societăţii, a omului însuşi, cu scopul precis de a-l face să preţuiască mai mult istoria şi cultura propriului său popor şi a celorlalte popoare, de a-l face, deci, mai sociabil în contextul acestei epoci a mecanizării şi tehnicizării activităţii sale.

În ţările cu o veche şi bogată activitate muzeologică, această nouă concepţie s-a împămîntenit de mult, muzeele devenind importante pîrghii ale unor sectoare de bază ale diferitelor ştiinţe, sau chiar ale procesului general de învăţămînt şcolar şi universitar [2], dar ea îşi face tot mai mult loc şi în activitatea celorlalte muzee din ţările cu o mai recentă experienţă.

Muzeul tinde, şi trebuie să tindă, să devină o instituţie vie, care să valorifice creator bogăţia materialului de care dispune, obiect al culturii materiale şi spirituale creată de om de-a lungul istoriei.

Important pentru specialist este de a privi obiectul de muzeu nu ca pe o mărturie în sine, ci ca pe un obiect viu [3], rezultat al creaţiei unei inteligenţe omeneşti, şi de a şti, în acest sens, cum şi prin ce mijloace poate crea o apropiere în timp între oameni. Oare nu acesta este, în definitiv scopul muzeului? K. Michalowski, în comunicarea sa la cea de a 7-a Conferinţă generală ICOM, ţinută în septembrie-octombrie 1967 la New-York, afirma că « ... *în mîinile muzeologilor se află o unealtă eficace şi foarte importantă de educare şi însufleţire a maselor* » şi că « *nu depinde decît de ei ca, să utilizeze această unealtă cu succes* » [4], ceea ce, deşi implică numai un aspect al activităţii muzeului, presupune totuşi o înaltă specializare a cadrelor.

Oamenii vin la muzeu din interes sau curiozitate, dar ei trebuie să plece de aici nu numai cu cunoştinţe mai noi şi mai multe, dar şi cu ferma credinţă în autoperfecţionarea societăţii, a cărei imagine vie şi expresivă nu i-o poate oferi decît muzeul, pentru că acesta « *este locul unde omul se găseşte pe sine însuşi şi toate popoarele lumii. Cunoscîndu-le, se va perfecţiona el însuşi* » [5].

Avînd în vedere aceste obiective, după părerea noastră de maximă noblete şi cu majore implicaţii sociale — printre care aportul muzeelor la educarea şi instruirea maselor, la cultivarea şi adîncirea sentimentului patriotic şi internaţionalist al acestora — este, credem, de la sine înţeles că ele nu pot fi atinse decît în condiţiile cînd muzeul beneficiază de colaborarea unor specialişti care să fie nu numai foarte buni cunoscători ai istoriei, dar — şi în aceeaşi măsură — şi ai metodologiei de reprezentare şi valorificare muzeistică a mărturiilor istorice, într-un cuvînt ai muzeologiei [6].

Dacă ne gîndim la toate laturile activităţii pe care trebuie să o aibă muzeul de istorie, naţional sau de altă categorie, vom observa că problema specialiştilor se pune încă, destul de serios, şi pentru muzeologia românească.

---

[2] În Franţa, pe lîngă Muzeul Louvre sau pe lîngă Conservatorul de Arte şi Meserii din Paris, activează înalte personalităţi ştiinţifice din diverse domenii; în Anglia, pe lîngă Academia Regală sau Science Museum; în U.R.S.S., pe lîngă Muzeul Politehnic sau Muzeul Rus din Moscova; în Cehoslovacia, pe lîngă Muzeul Moraviei sau Muzeul Naţional din Praga etc. În S.U.A., muzeele fac parte aproape integrantă din procesul general de învăţămînt, ca auxiliare ale acestuia, cf. J. Kuba, „Formarea personalului ştiinţific de muzeologie"; Ella Martin, „Why Museum Education in Today's World?", Museum News, octombrie 1967, p. 31, ş.u.; Gilbert Merril, „New Dimension in Museum Teaching", Museum News, oct. 1967, p. 35 ş.u.

[3] Cf. şi Ella Martin, op. cit., cu adăugirile şi precizările care am socotit că se impun.

[4] K. Michalovski, „Formarea personalului ştiinţific", p. 21.

[5] Ella Martin, op. cit., p. 35.

[6] Pentru o mai largă apreciere vezi şi J. Kuba, op. cit., K. Michalovski, op. cit., J. Neustupný, „Pregătirea în domeniul muzeologiei", Muzejní a vlastivědná práce, nr. 3/1966, p. 158 ş.u.

https://biblioteca-digitala.ro

Depistarea și înregistrarea de obiecte cu valoare istorică, muzeală, restaurarea și conservarea acestora, fișarea și catalogarea științifică, expunerea lor selectivă, activitatea complexă de cercetare științifică, probleme care — cu toate succesele înregistrate — sînt departe de a fi rezolvate, necesită numai personal cu o înaltă calificare.

Gîndind la forma ideală, specialistul de muzeu trebuie să cunoască perfect sectorul său de activitate dar, în același timp, și celelalte specialități pe care le incumbă un muzeu de istorie bine organizat; el trebuie să stăpînească bine principiile de pedagogie și psihologie, teoria și istoria artei, și să fie în mod obligatoriu la curent cu cele mai noi cuceriri ale științei și tehnicii contemporane, pentru a putea oricînd să adapteze activitatea muzeului momentului respectiv din evoluția societății.

Pentru formarea specialiștilor, în unele țări ca: Anglia, Franța, Cehoslovacia, S.U.A. ș.a cu o veche tradiție muzeologică, au fost create catedre speciale de muzeologie pe lîngă marile universități și colegii, centre de pregătire a cadrelor pe lîngă marile muzee sau instituții de specialitate . [7]

Pentru țara noastră, și dacă ținem seama de amploarea mișcării muzeistice de la noi, cadrul de formare a specialistului este încă departe de a căpăta un conținut organizat.

Deși pe lîngă muzeele noastre își desfășoară activitatea un foarte larg cerc de arheologi și etnografi, aceștia, de cele mai multe ori, sînt atît de individualizați pe anumite probleme (mulți chiar pe probleme aparținînd aceluiași sector) încît, în mod firesc, ei nu pot vedea prea departe — dincolo de granițele preocupărilor lor. Că sînt buni specialiști în domeniile amintite este bine, dar că nu sînt și la fel de buni muzeologi [8], ni se pare că trebuie să ne facă să mai reflectăm.

Este îndeobște cunoscut faptul că fără îmbinarea fericită a pregătirii temeinice de specialitate cu și mai temeinica pregătire muzeologică, mișcarea muzeistică nu poate progresa lesnicios, iar muzeul, rămînînd mai mult sau mai puțin o instituție în sine, cu contacte mai mult sau mai puțin organizate, înglobat undeva în frontul cultural al țării, nu va putea dobîndi acel rol activ, important, de educare și instruire a marelui public, de cultivare a idealurilor nobile de progres, a sentimentului național și de solidaritate umană cu toate popoarele lumii.

Iată de ce socotim că este momentul, după părerea noastră, de a fi supusă dezbaterii ideea înființării unei școli sau catedre românești de muzeologie [9], care să pornească de la reevaluarea inițiativei ai cărei promotori au fost, cu ani în urmă, profesorii universitari Sacerdoțeanu și Ionașcu.

S-a simțit întotdeauna nevoia de mai mulți specialiști în conservarea și restaurarea documentelor, a picturii monumentale, a lemnului, textilelor și metalelor. Pot fi oare formați aceștia fără existența unui centru, a unui cadru special de pregătire? Credem că nu.

Experiența bună dobîndită în domeniul cercetărilor arheologice, al publicării unor materiale importante — rezultate ale unei munci proprii, fructuoase, de lămurire a unor probleme ale istoriei patriei — trebuie continuată și extinsă, dar va trebui, în aceeași măsură, ca muzeele noastre să-și lărgească mult sfera lor de activitate, și acest lucru nu-l vor putea face decît avînd numai foarte buni specialiști.

Trăim o epocă în care se înregistrează salturi spectaculoase în toate sferele activității umane și muzeele nu pot rămîne în afara acestui context, ci sînt chemate să-și aducă aportul lor specific la progresul general al societății românești.

---

[7] Studiile sînt astfel organizate încît viitorul specialist are posibilitatea ca, odată cu însușirea cunoștințelor teoretice ale științei respective să-și însușească și principiile de bază, teoretice și practice, ale reprezentării acesteia în muzeu, deci muzeologia științei. O astfel de pregătire, anterioară activității din muzeu, oferă avantajul că nu vom mai avea de-a face cu niște necunoscători, care abia după ce sînt angajați încep să descifreze alfabetul complicat al muzeisticii. Mai mult chiar, în Anglia și S.U.A., după absolvirea cursurilor superioare de muzeologie i se atribuie viitorului specialist o diplomă și titlul de «Master of arts» care-i conferă acestuia întîietatea la angajarea în muzeu. La Universitatea din Brno există o catedră de muzeologie pentru toate disciplinele muzeale, ca și pe lîngă Universitatea Carolină din Praga. În Japonia a fost organizat un curs special de amenajări și conservare pe lîngă Facultatea de arhitectură a Universității din Tokio.

[8] Am folosit pe tot parcursul materialului de față termenul de «muzeolog» și «muzeologie», deoarece, pe lîngă faptul că sînt termenii încetățeniți în întreaga mișcare muzeistică din lume, socotim termenii «muzeograf» și «muzeografie» ca improprii și necuprinzători pentru sfera noțiunii pe care vor s-o definească. Simpla analiză etimologică a acestor termeni credem că este suficientă pentru a ne îndreptăți acest punct de vedere.

[9] Doar la I. T. A. (Secția de istoria și teoria artei a Institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu", București) se predă un curs de muzeologie.

https://biblioteca-digitala.ro